

Вернер Вайденфелд

Чрез междуправителствените конференции в Маастрихт през 1992 г. и в Амстердам през 1997 г. развитието на европейската интеграция получи много по-силен тласък напред, отколкото въобще се предполагаше преди падането на Берлинската стена. След като отпадна противостоящият образ на комунистическия Изток, ние преживяваме историята в забързан каданс. Едновременно се извършват процесите на интеграция и дезинтеграция. Наднационалното политическо преплитане се развива паралелно с по-нататъшното национално и регионално отграничаване на държавите. Елементите на ускоряване процеса на изграждането на Общността се придружават от нарастващ скептицизъм и дистанциране - най-малко по отношение на скоростта на интеграцията. Това стана ясно за пореден път в хода на междуправителствената конференция през 2000 г. Докато преговорите преди и по време на срещата на върха в Ница бяха запри-личали на пазар, на който държавите членки с цялата си твърдост се бореа за статута и тежестта си в рамките на органите на Общността, то паралелно с това бе иницииран дебат за бъдещето, който протича с такава интензивност, каквато процесът на обединение не бе преживял след годините на основаването си. Напредването на интеграционния процес се утежнява и от факта, че от дълго време Европа търси своя път без идеали. Възникналата Европа прилича на диворасляк, в който бе невъзможно да се открият ясни контури. От създаването на Общността в началото на 50-те години европейската федерална държава и "европейският съюз от държави" образуват основополагащата двойка понятия за пълното осъществяване на интеграцията. Днес двата идеала вече не изглеждат съвместими с действителността. Мисълта за федерална държава предполага една систематизирана идея и готовност за обхватен отказ от суверенитет. И по двата въпроса сега не може да се стигне до договореност. Но Европа отдавна е оставила зад себе си алтернативния образ на съюз от държави. Прехвърлянето на правомощия е твърде широко и обхватно, така че Европейският съюз вече не би могъл да се вмести в стария образ на един хлабав съюз.

Настоящото си отмъщава за това, че от 50-те години насам европейската политика не е водила възискателна дискусия за своите основи и цели. Гражданинът се чувства потиснат и притеснен от предизвикателствата на континента. Например, кой вече си дава сметка за дългосрочните последици от въвеждането на европейската валута? Европа е попаднала в успешната клопка на своята собствена притегателна сила.

Европейската интеграция никога не е функционирала по модела на един грандиозен проект (Grand Design). Европейската политика все пак трябва да успее да съчетае задълбочаването и разширяването, ако иска големият Европейски съюз да не се провали във вътрешни противоречия и прекомерно разширяване и да не загуби положителната нагласа на приемане от страна на европейските граждани.

Липсата на рефлексия и перспектива за един голям европейски съюз проличава в разширителните протоколи от Хелзинки през декември 1999 г. В Хелзинки Европейският съвет реши, освен вече водените преговори с шест държави, да започне преговори за влизане в съюза с други шест страни и да предостави на Турция статут на държава кандидат. Тази перспектива за разширяване към един съюз на 28те формулира съществуващата общност на 15-те - както беше и с въвеждането на единната валута - без да се проведе политическо и стратегическо обсъждане за размера и значението на това решение. Често новото се промъква тихомълком без фанфари и фойерверки. Този широко разпространен безшумен начин характеризира и настоящето ни сбогуване със старата

Европа: за пръв път вече не се пита за европейско самосъзнание, което да бъде спойката за създаването на големия Европейски съюз. Заклинанието за обща културна и историческа идентичност на Европа отстъпва пред все още слабо премислени сметки и планове за стабилизиране. По този начин процесът на интеграция стъпва върху нов терен. При това особено забележително е, че една политическа система сменя своята идентичност без съпътстващото я политическо и културно самосъзнание на нейните граждани, дори и на нейните елити. Европа обаче трябва да се осмели да тръгне към ново преустройство и не трябва да се проваля в сблъсъка между стари идеи и нови противоречия.

Възможността за това откри германският външен министър Йошка Фишер в своята Хумболтова реч през май 2000 г. Оттогава в многобройни публикации водещи политици се включват в дебата за бъдещето на Европа. Те искат да продължат да развиват успешно онова, което е изградено в един процес с много възходи и падения за повече от 50 години.